

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Första Kammaren. N:o 4.

Måndagen den 23 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Herr statsrådet *Odelberg* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om ändring i vissa strafflagens bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende samt till lag om ändrad lydelse af 58 och 122 §§ i strafflagen för krigsmakten;

2:o) med förslag till lag om tillägg till 9 § i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863;

3:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 3 § i lagen angående jordfästning den 25 maj 1894;

4:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 25 kap. 20 § strafflagen;

5:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 65 § utsökningslagen samt till lag om ändrad lydelse af 30 § konkurslagen;

6:o) med förslag till lag rörande afgäld från afsöndrad lägenhet;

7:o) med förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar äfvensom stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt;

8:o) med förslag till lag om oäkta barns arfsrätt efter moder och mödernefränder;

9:o) med förslag till lag om utförande och nyttjande af elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd;

10:o) angående försäljning af kronans andel i det till roten n:o 80 Skytt vid Västerbottens regemente hörande soldattorpet; och

11:o) angående åtskilliga trumpetares vid skånska husarregementet pensionsrätt.

Justerades protokollet för den 16 i denna månad.

Anmälades och bordlades kanslideputerades memorial n:o 1, angående antagande af tjänstemän i Riksdagens kansli.

Herr talmannen tillkännagaf, att till innehafvare af två lediga notariebefattningar i kammarens kansli antagits e. o. hofrättsnotarien O. af Geijerstam och revisorn i kungl. statskontoret K. E. S. Norén samt att till innehafvare af en genom af Geijerstams befordran ledig kanslistjänst hos kammaren antagits e. o. hofrättsnotarien C. G. Breitholtz.

*Statsverks-
proposi-
tionen.*

Föredrogs å nyo Kungl. Maj:ts den 18 innevarande januari bordlagda nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Herr grefve och talman! I Kungl. Maj:ts tal till innevarande års Riksdag omförmäles, hurusom stora kraf ställas på staten i fråga om utgifter, men att likväl några nya eller förhöjda skatter icke behöfva tillgripas. Detta tyckes ju tyda på en stark ekonomisk ställning, och om ställningen är sådan, är det så mycket mer glädjande, som konjunkturerna en lång tid varit mindre tillfredsställande; och en stark ekonomisk ställning är så mycket mer af behovet påkallad, som skatteskrufven under de senare åren varit i ständig rörelse och pressat med alltjämt nya pålagor. Men ser man då efter, på hvad sätt jämvikt åstadkommits i budgeten, så finner man, att detta skett endast genom att anlita alla hjälpkällor intill det yttersta. Man har tagit med alla eller så godt som alla tillgängliga medel — ur fonden för reserverade medel nästan alltsammans eller 7,190,000 kronor och af riksbankens vinst så mycket som möjligt eller 5,100,000 kronor. De skattekällor, hvarur man sedan tvingas att ösa, hafva också beräknats till största möjliga belopp och i ett fall, nämligen i fråga om järnvägsmedel, högre än hvad både järnvägsstyrelsen och statskontoret ansett sig våga föreslå. För öfrigt, om också dessa medel ingå till de beräknade beloppen, så får i allt fall en kommande Riksdag betäcka den brist, som, så vidt man kan se, kommer att uppstå i 1904 års stat.

I det förslag till inkomstberäkning, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet afgifvit, är nettoöfverskottet å inkomsterna för nämnda år upptaget till cirka 6,570,000 kronor. Men därifrån böra afgå de belopp, hvarmed förslagsanslagens utgifter öfverskridit de å dem anvisade medel, och det har visat sig, att denna brist å förslagsanslagen är i ständigt stigande. I en tabell, som uppgjordes af de statsrevisorer, som öfverlämnade sin berättelse till föregående års Riksdag, visades, att från och med år 1898 denna brist varit i ständig tillväxt, och nu torde densamma uppgå till omkring 7,800,000 kronor. På så sätt skulle man hafva allt skäl att beräkna, att en brist här skall uppkomma i 1904 års stat på cirka 1,300,000 kronor. Denna brist har emellertid ej beräknats i den

kungl. propositionen. Visserligen har Kungl. Maj:t i år föreslagit en rättelse uti förslagsanslagen genom att upptaga desamma till något ökade belopp, men summan af de ökningar, som Kungl. Maj:t föreslagit, uppgår ej till mer än omkring 875,000 kronor, hvilket endast utgör cirka 10 å 15 % af de belopp, som borde anvisas för att täcka de med förslagsanslagen förbundna utgifterna.

Jag har med detta ej velat uttala något klander, ty jag förstår väl de stora kraf, som ställas på budgeten, men jag har velat påpeka förhållandet, därför att när man i budgeten beräknar så varierande poster som trafik-, tull- och brännvinsmedel samtliga till det högsta möjliga belopp, kan lätteligen en minskning i en enda af dessa poster föranleda brist i statsregleringen; och då ingen reservtillgång finnes att taga, öfvergår denna brist i statsregleringen till *statsbrist*. Och jag fruktar, att vi kunna komma att stå inför en sådan. Vi veta, att fonden för reserverade medel anlåtats till det yttersta, och den enda reservtillgång, som mig veterligen återstår, är hvad Riksdagen förra året sparade å statsverkets kassaförlag eller 3,250,000 kronor.

Jag kommer nu till den hufvudfråga, hvarför jag vågat besvara kammaren att åhöra mig, och den är: fanns det då icke för Kungl. Maj:t någon annan hjälpkälla vid uppgörandet af detta förslag till utgiftsstat? Jag skulle vilja hålla före, att det fanns en, som, om den hade blifvit anlätad i rätt tid, hade kunnat förebygga stora utgifter, nämligen utgifterna för uppförande af de nya kasernbyggnaderna för armén. När härordningen antogs år 1901, skref arméförvaltningen, att det lede ej det minsta tvifvel, att icke utgifterna för de erforderliga kasernerna kunde till fullo täckas endast genom försäljningen af de områden, som staten ägde inom Stockholm. I den skrifvelse, som Riksdagen den 2 juni 1901 afstämde rörande den nya värnplikten — en skrifvelse, som verkligen bör hafva en framskjuten plats bland den svenska Riksdagens handlingar, enär den innehåller en framtida finansplan i stora drag och talar om landets hjälpkällor, om den offervillighet, som svenska folket vore beredt att visa, om nödvändigheten att försvara sig, om de ökade skatter, som Riksdagen vore villig att åtaga sig m. m. — yttrade Riksdagen, att det fanns en utgiftspost, som Riksdagen ansåg icke böra utgå af skattemedel, och det var posten för kasernetablissemens uppförande. Dessa etablissemens skulle uppföras under perioden 1902—1908, och Riksdagen anslöt sig till hvad arméförvaltningen såsom den sakkunniga myndigheten uttalade. Hvad gjorde då Kungl. Maj:t? År 1901 gick, och i 1902 års statsverksproposition yttrade Kungl. Maj:t några ord om att det fordrades långvariga utredningar och att för nämnda år kunde icke de tillgångar, som skulle uppkomma genom dylik försäljning, beräknas att tagas i anspråk. Kungl. Maj:t tillsatte vidare i april månad år 1902 en kommitté för att utreda denna fråga, särskildt beträffande Ladugårdsgårdets försäljning. Denna kommitté utarbetade med all önskvärd skyndsambet och afgaf redan i början af maj månad året därpå sitt betänkande. Sedan har detta gått på remiss och saken är ännu oafgjord. Under tiden hafva af skattemedel till kasernbyggnader utgått eller blifvit beviljade, ehuru

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

de ännu icke utgått, år 1901 1,797,000 kronor, år 1902 19,950,000 kronor, förra året 6,800,000 kronor, om jag minns rätt, och nu begär Kungl. Maj:t för nästa byggnadsperiod, som skall räcka till 1909, ytterligare 19,700,000 kronor, allt af skattemedel. Dessutom tror jag mig veta, att i fråga om de byggnader, som skulle uppföras under första perioden, en brist i de beräknade kostnaderna af ett par miljoner kronor uppstått. Huruvida brist uppstår å den nya periodens byggnader, veta vi ju ej, men det är ju stora skäl att antaga, att så sker.

Jag förstår nog — och den invändningen kommer nog att göras — att ett så stort företag som att i den af mig antydda skalan försälja tomter kräver både tid och utredning samt skall föregås af en stadsplan. Men därpå vill jag svara, att tiden har varit rundligt tilltagen, och när nu herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet i propositionen i år begär denna nya summa, som skall räcka ända till 1909 års ingång, så framgår däraf klart, att herr statsrådet ej tänkt sig att ens under de närmaste tre åren kunna komma med förslag till Riksdagen om tillgodogörande af denna tillgång. Man skulle ju kunnat ordna saken så, föreställer jag mig, att äfven om de stora områdena i sin helhet icke kunnat upplåtas till bebyggande, så kunde man genom partiella, år efter år skeende försäljningar hafva utfört saken i enlighet med arméförvaltningens tankegång år 1901. Jag vill påpeka, att utom detta stora Ladugårdsgårde har staten flera andra områden i Stockholm att försälja. Jag tänker på Fredrikshof, hvars värde går upp till ett 7-siffrigt tal och som för närvarande föga eller icke alls tages i anspråk af armén. Här finnas också stora tomtområden utanför söder bortåt Enskede, hvilka tillhöra staten.

Men denna fråga har också en annan sida; den har en social betydelse. Vi skola tänka oss, att när vid sidan af staten Stockholms stad själf äger betydande tomtområden — efter hvad jag hört uppgifvas öfver 2,000,000 kvadratmeter bebyggda och obebyggda inom stadens planlagda område — och å dessa senare tomter ej bygges något nämnvärdt, så blir det ej stort fält för den enskilda byggnadsverksamheten, och här kan man åtminstone till en del söka anledningen till de orimliga hyresbeloppen, som äro rådande i Stockholm. Här klagas öfver dyr tid, och särskildt ämbets- och tjänstemän framhålla ständigt inför Riksdagen, huru svårt de hafva i följd af de höga hyrorna. Hvarför kunna då icke dessa staten tillhöriga områden försäljas, så att det kan regleras en sund byggnadsverksamhet? Det är som sagdt också en sida af saken. Men först och främst har jag dock velat erinra om denna fråga i anledning af Riksdagens skrivelse, hvilken Kungl. Maj:t en gång tyckes hafva accepterat, och hvarigenom 6 å 7 miljoner kronor årligen skulle besparats budgeten.

Herr Lithander: Det belopp af 186,770,000 kronor, som nu erfordras för att täcka 1906 års statsutgifter och som af Kungl. Maj:t äskats i den föreliggande kungl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof, är det största belopp, som någonsin kräfts i en stats-

verksproposition i vårt land. Det är nog ingen förhoppning om att beloppet skall komma att minskas under de kommande åren. Med större skäl kan man nog antaga, att beloppet år efter år skall komma att stiga.

*Statsverks-
proposi-
tionen.*
(Forts.)

Då jag tillåtit mig att begära ordet vid remissen af den nådiga propositionen, sker det emellertid ingalunda för att klandra den ena eller andra utgiftsposten. Statsutskottet skall nog komma att underställa densamma en mer sakkunnig och ingående granskning än en enskild riksdagsman kan göra. Ej heller är det för att beklaga slutsummans storlek, ty den har, såsom vi alla veta och gilla, tillkommit i hufvudsak för stärkande af vårt försvar i enlighet med Riksdagens föregående beslut. Jag har begärt ordet för att ännu en gång — från min sida sannolikt den sista — framhålla, att det svenska folket helt visst icke framgent skall kunna bära en så tung och stor skattebörda, därest icke näringslivets intressen blifva föremål för en sakkunnig och oafåttlig omsorg från statsmakternas sida i högre grad än som hittills varit fallet. På en sådan omsorg beror näringarnas tillstånd, och på näringarnas tillstånd beror det naturligtvis, huruvida landet skall blifva skattesvagt eller skattestarkt. Man är berättigad och till och med skyldig att vid mottagandet af ett sådant utgiftskraf som det föreliggande göra denna erinran, alldenstund det är faktiskt och klarligen framgår af vår förvaltningsorganisation, att vårt lands nationalekonomiska intressen icke ännu fått intaga den plats, som tillkommer dem i en omsorgsfullt ordnad statsförvaltning, äfvensom att genom detta förhållande landet gått miste om oberäkneliga summor. Likväl har detta otillfredsställande förhållande blifvit upprepad gång framhållet och förslag hafva blifvit framställda till förändringar, som gått ut på näringarnas omsorgsfulla vård och främjande af en sund bushållning med landets rika naturliga tillgångar. Vi hafva ej i tillräcklig grad tillgodogjort oss andra lands exempel och erfarenheter, vi hafva ej tillägnat oss de sätt, hvarpå de tillvaratagit näringarnas intressen. Exempelvis ägnas i Tyskland och i vissa fall äfven i Danmark från regeringens sida en oafåttlig omsorg åt näringarnas vård och utveckling, och denna omsorg har burit mycket rika frukter. Denna verksamhet har icke i tillräcklig grad kunnat äga rum hos oss, där regeringens arbete är ägnadt hufvudsakligen åt andra uppgifter. Näringslivets främjande har städse hos oss varit en föga beaktad angelägenhet, som kommit i andra eller till och med i sista rummet. Det är således lätt förklarligt, att vårt svenska näringslif i väsentliga delar kommit att stå på en mycket lägre ståndpunkt än det kunnat och bort. Straffet har ej heller utblifvit. Vårt af en mild försyn rikt gynnade fosterland synes under sådana förhållanden ej ännu kunna bereda utkomst åt sina söner och döttrar, hvilka därför i stora skaror flytta öfver till en annan världsdel. Detta är i synnerhet skadligt för vårt landtbruk, ty därigenom hämmas dess utveckling och förringas dess förmåga att bära skatter.

Med herr grefvens tillåtelse ber jag att få erinra därom, att vid flera tillfällen i denna kammare genom motioner och genom yttranden till protokollet framhållits, i hvilka afseenden de svenska näringarnas

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

främjande blifvit uraktlåtet till stort förfång för landet. De utskott, som behandlat de afgifna motionerna, hafva vitsordat anmärkningarnas riktighet och tillstyrkt de föreslagna åtgärderna.

Då andra länder inrättat särskilda statsdepartement för näringarna resp. handel, industri och sjöfart, så har detta naturligtvis skett därför att man insett nödvändigheten af vård om landets ekonomiska lif. Då vi däremot aldrig ägt något departement för handel, industri och sjöfart och ej heller hafva utsikt att få något sådant, så är det gifvet, att de svenska näringarna icke kunnat blifva så tillgodosedda som de bort, och det torde också bevisa, att vårt intresse för dessa näringars främjande är ringa och att de äro eller åtminstone synas vara oss ligkiltiga. Tyvärr har denna ligkiltighet ganska tydligt framträdt, och den har blifvit ännu mer uppenbar genom tillbakavisandet af hvarje förslag om inrättande af någon annan lämplig representation för näringarnas främjande. Förgäfves hafva näringarnas behof af särskilda målsmän betonats, och förslag eller påminnelser i sådant syfte hafva framställts upprepade gånger sedan nära 100 år tillbaka, nämligen åren 1819, 1823, 1874, 1881, 1883, 1888, 1898, 1903 och 1904. Det intresse och den styrka, som statsmakterna i detta afseende kunnat visa, inskränker sig till att jordbruksdepartementet sent omsider kom till stånd. Förgäfves framhålla bergsbrukets och järnindustriens män det betänkliga däri, att utan ringaste vinst för statsverket men till stor skada för järnindustrien i vårt land nu och allt framgent landets tillgångar på järnmalm afverkas med ren våldsambet, därvid man bereder utländsk järnindustri och rederinäring fördelar, som förvägras de svenska idkarna af sådana näringar. I parentes må nämnas, att Tyskland tillverkade år 1903 mer *tackjärn* än England, och det är mycket sannolikt, att under 1904 äfven dess tillverkning af *järn* öfverstigit Englands tillverkning. Orsaken till detta enorma uppsving på den tyska järnindustriens område torde nog i viss mån ligga i tillgången på billiga svenska malmer. Det uppsving vi själfva skulle kunna åstadkomma i vårt eget land, där vi hafva både malm och bränsle, är dock en ekonomisk angelägenhet af så stor betydelse, att statsmakternas bristande intresse för denna stora sak är olyckligt och svårt att förklara. Det är ingen god hushållning att skicka ut sin råvara och för mängdubbelt högre pris köpa den tillbaka förädlad.

Likaledes har förgäfves framhållits, att landets skogar skötas med mindre omsorg än i något annat kulturland. Virke för 50 miljoner kronor ligger och ruttnar ned i de norrländska skogarna, hvilket innebär en förlust för landet och därjämte utgör ett hinder för återväxten af skogen. Därtill kommer, att statens skogar lämna en synnerligen ringa afkastning.

Stora vidder af vårt land ligga oppodlade samtidigt med att stora skaror af landets befolkning öfverresa till Amerika för att skaffa sig billig jord att odla.

På Mosskulturföreningens möte den 24 sistlidne november framhölls, att vårt jordbruk kunde vara mycket mera gifvande, och att missväxt lättare skulle kunna förebyggas, därest de mindre jordbrukarna allmänt bibringades bättre insikt om de olika jordarternas

egendomligheter och beskaffenhet. Samma upplysningar har vår generalkonsul i Hamburg lämnat på grund af de erfarenheter, hvar till man kommit i Tyskland. Med endast måttlig framgång har för statsmakterna påvisats, hvilken enorm besparing skulle kunna göras genom en minskad import af stenkol, om vi ville med mera allvar och kraft, än som sker, tillgodogöra oss det utmärkta bränsle, som vi hafva i våra torfmossar. Man är berättigad att säga, att allt för liten uppmärksamhet lämnas denna stora fråga från vederbörandes sida, oaktadt oberoende af utländskt bränsle dock är en fråga af den allra största vikt. Icke annat än jag kan förstå, har järnvägsstyrelsen sagt nej till ett användande af torf, ehuru det visserligen icke säges ut direkt, men följer man saken noga, så finner man, att så är förhållandet — och därpå strandade Riksdagens beslut i torffrågan, hvilket dock var ganska välvilligt hållet.

Såsom illustration till vår egendomliga hushållning förtjänar bland annat att ä nyo framhållas, att en nedsättning i taxan för järnvägsfrakten beviljas för export af malm till utlandet, men icke då malmen är afsedd till förbrukning inom den svenska järnindustrien. Och för torfbränsle har endast 20 procent nedsättning kunnat utverkas, oaktadt vederbörande förvaltningsmyndigheter allt för väl veta, att en lika stor fraktförmån för torfbränsle som den, hvilken medgifves utländska köpare af vår järnmalm, skulle vara en mäktig häfstång för frambringandet af en stor torfindustri i vårt land.

Fruktlöst synes också vara att begära, att statens vattenfall blifva på antagliga villkor ställda i den svenska industriens tjänst. oaktadt det är alldeles naturligt, att hvarje dag de förrinna oanvända innebär en nationalförlust.

Jag ber att med herr grefvens tillstånd få framhålla ett par fårska exempel på huru litet sammanhanget mellan näringsgrenarnas tillstånd i vårt land och fyllandet af statskassans behof understundom blir beaktadt af vår regering. Det är en sorgligt bekant sak, att flera delar af vårt land, särskildt och hårdast Bohuslän, Älfsborgs län, Dalsland och Värmland förlidet år hemsöktes af missväxt. Om icke kreatursfoder kunnat hastigt frambringas utan kreaturshjordarne måst nedslaktas, så hade detta varit detsamma, som att jordbruket blifvit ödelagdt därför flera år, ty det hade icke varit möjligt att begränsa följderna af detta tillstånd till endast ett år. Att då nöd skulle komma att råda, och följaktligen hvarje bidrag från den landsändan till statskassan varit fåfängt att begära, det är ju tydligt. Huru egendomligt regeringen och järnvägsstyrelsen ställde sig till dessa nödställda landsändars öde, är allmänt bekant och djupt beklagadt. Den allmänna välgörenheten fick rädda situationen och träda hastigt emellan, ty där kräfdes hastig hjälp, och regeringen kom först långt efteråt.

Jag nämnde nyss, att 40 proc. nedsättning beviljas i frakttaxan, då det gäller export af norrbottensmalm till utlandet. Vi veta, att det är det rika Grängesbergbolaget, som ombesörjer denna export, och att detta bolags ställning ingalunda kan anses annat än briljant, då dess aktier för närvarande noteras till 3,000 kronor, d. v. s. 300 procent af det nominella värdet. Det är anmärkningsvärdt, att medan

*Statsverks-
proposi-
tionen.*

(Forts.)

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

ett rikt bolag så kraftigt gynnas, ser man sig nödsakad, då det begäres fraktlindring eller tillfällig fraktfrihet för kreatursfoder, som nödställda bönder i vissa landsändar behöfde, att svara ett blekladgt och obevkligt nej.

Det andra exemplet jag ville be att få framhålla är, att i Marstrand förlidet år försiggick en mycket intressant och för den fiskeri-idkande befolkningen på vestkusten mycket instruktiv nordisk fiskeriu-tställning, som kanske blir epokgörande för fisket, alldenstund fiskeriidkarne då kommo till insikt om nödvändigheten af att anbringa motorer i sina fiskefartyg. Vid detta tillfälle — det är det jag velat framhålla — lägo förtöjda i Marstrands hamn sju danska krono-ångare, af hvilka fem hade till uteslutande uppgift att betjäna den danska fiskerinäringen, och två tillhörde det danska lotsverket. Det var en dyster jämförelse, när man reflekterar öfver hvad staten här i Sverige gör för att lämna fiskerinäringen ett så värdefullt stöd, som just ställandet till dess disposition af kronofartyg innebär. Herrarna veta lika väl som jag, i hvad mån den svenska fiskerinäringen lämnas sådant stöd. Icke heller hade man glädjen att vid detta, som mig synes, ganska viktiga tillfälle få äran att se någon af regeringens ledamöter närvarande, som då kunnat med egna ögon se och egna öron höra, hvad som från den högre administrationens sida möjligen kunnat och bort göras för att stödja en så stor och viktig näring som fiskerinäringen.

På samma gång som det påvisats, att Sveriges näringslif i detta som flera afseenden är efterblivet, har det rättvist och billigt framhållits — och det vill jag särskildt poängtera här — att regeringens medlemmar ingalunda ensamma bära skulden härför, då nämligen intet statsdepartement med undantag af det nyligen tillkomna jordbruksdepartementet har till hufvudsaklig och än mindre till uteslutande uppgift att direkt stödja och befrämja näringslifvet. I enlighet med detta förhållande hafva förslag framställt, att en så ofantligt viktig uppgift som denna borde anförtros åt en särskild nationalekonomisk korporation, ett nationalekonomiskt råd eller ett näringsråd, som vore väl skickadt att åt regeringen utreda omfattande och viktiga frågor, hvilket en vederbörlig omsorg om landets näringslif kräfver. Dessa förslag hafva på ett anmärkningsvärdt sätt bekämpats af f. d. regeringsledamöter och andra, som tydligt underskattat den stora betydelsen af näringslifvets omhuldaande och icke tillräckligt insett, att detta dock är villkoret för landets framåtgående och för dess förmåga att bära skatter.

De skäl, som dessa motståndare användt, voro mycket svaga, så att hvarje sakkunnig vän till våra näringar måste uttrycka sin förundran öfver att de kunnat framföras, och ännu mera öfver att de blifvit hörda.

De efter våra förhållanden enorma kraf, som ställas på svenska folket för upprätthållandet af statens bestånd, och om hvilka den föreliggande kungl. propositionen lämnar ett obestridligt vittnesbörd, torde dock bjuda medborgare, regeringsledamöter och riksdagsmännen i synnerhet, att allvarligt söka medverka till att dessa anspråk blifva

på ett tillbörligt sätt tillgodosedda till näringslivets kraftiga upphjälpande.

Men förutom den uraktlåtenhet, som vi låtit komma oss till last, finnas äfven andra omständigheter, som i väsentlig mån bidragit till att hålla vårt näringslif nere. Dit hör bland annat den riktning, i hvilken vår skolundervisning gått. Hade det vid dess ordnande tagits mera hänsyn till hvad det kräfvades för inträde i de praktiska yrkena än som skett, så skulle detta hafva varit till stor nytta för vårt näringslif, och det skulle hafva väckt det uppväxande släktets kärlek och intresse för yrkena. Nu har vårt högre skolväsende hufvudsakligen varit ägnadt åt utbildande af ämbets- och tjänstemän. Vårt högt stående ämbets- och tjänstemannastånd har växt ut till så stora dimensioner, att det ovillkorligt ställer mycket stora anspråk på statens kassa. Det kan ej heller förnekas, att de, som äro besjälade af den byråkratiska andan, se yrkesidkarna och näringslivets män öfver axeln, därvid glömmade, att statens tjänstemän, de må nu vara högre eller lägre, dock undfå både lön och pension just ifrån näringarna. Det vore därför helt naturligt, att alla ansåge sig solidariska, när det gäller näringarnas befrämjande, ty vi äro alla i mer eller mindre grad beroende af deras framgång.

Därtill kommer någonting annat, som kallas det byråkratiska mångskrifveriet. Det är med full rätt som den klagan mycket ofta låter höra sig, att detta mångskrifveri genom oändlig tidsutdräkt och orimlig utsvällning understundom dödar nödvändiga reformfrågor af lagstiftnings- eller annan natur, hvilkas framförande är högeligen önskvärdt, men hejdas af ett ogenomträngligt byråkratiskt pansar.

Det vore högeligen nyttigt för vår ekonomi, om vi icke allt för ihärdigt förbisåge, hvad andra folk göra för sina näringar, huruledes de tillvarataga sina nationalekonomiska intressen. Vi behöfva knappast gå längre än öfver Sundet, till det lilla Danmark, för att se, hur ofärligt godt resultat som vunnits genom statens speciella omsorger, exempelvis om jordbruket, om sjöfarten, om fiskerinäringen, om fjäderfäskötseln, och huru mycket vi i alla dessa afseenden stå efter.

Gå vi litet längre, nämligen till Tyskland, skola vi finna storartade verkningar af statens ingripande till förmån för näringslivet. Å alla dess områden ingriper regeringen vägledande och stödjande samt följer utvecklingen med en oafbruten uppmärksamhet. De tyska regeringarna hafva fullt uppfattat sammanhanget mellan näringslivets blomstring och folkets förmåga att bära skatter, och de veta hvad som förbinder statskassan och näringarna.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof är så diger och har, synnerligast som den kräfver nära 200 miljoner kronor, ett så dyrbart innehåll, att det är väl på sin plats, att villkoren och förutsättningarna för folkets förmåga att bära skatter upptagas till granskning.

Jag har vågat att här antydningssvis påvisa dessa förhållanden, emedan jag anser det vara en plikt för näringarnas män — de äro få inom Riksdagen — att åter och åter framhålla hvad som kräfvades för våra näringars förkofran. Jag har tidigare förgäfvades uttalat mig i

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

dessa ämnen, och jag har icke heller nu allt för stor förhoppning om att mina ord skola lända till någon påföljd. Jag har dock i detta sammanhang, då det är fråga om statsregleringen, velat upplysa och erinra om det sätt, hvarpå man i det ekonomiskt lifskraftiga Tyskland går till väga för att upprätthålla och förkofra näringslifvet samt därigenom bereda staten nödiga skattekällor.

Sveriges och Norges generalkonsul i Hamburg har i sin berättelse till utrikesdepartementet den 12 februari 1903 lämnat synnerligen värdefulla upplysningar och goda råd i detta afseende, hvilka det verkligen vore väl, om vi tillgodogjorde oss. Men med den likgiltighet som hos oss råder är det att befara, att dessa goda råd och värdefulla erfarenhetsrön här fortfarande skola förklinga ohörda.

Herr Benedicks: Det var med stort intresse jag åhörde de föregående talarnas anföranden, och det glädde mig att höra dem, då jag i hufvudsak fullständigt kan instämma med dem.

Jag vill emellertid också hjälpa till att draga ett strå till stacken, därvid jag vill fästa uppmärksamheten på, huru regeringen tyckes hafva saknat mod att draga fulla konklusioner utaf sin egen yttrade åsikt, nämligen då det gällt att nedsätta den summa, som årligen afsatts till arbetareförsäkringen. Den utgjorde förut 1,400,000 kronor, och nu har regeringen föreslagit, att den skall nedsättas till 800,000 kronor. Den motivering, som därför framföres, är helt enkelt den, att det säges, att, »då ovisst är, på hvilken grund en blifvande lagstiftning i förevarande afseende kan komma att fotas, så» etc. — föreslås en nedsättning till 800,000 kronor. Jag vill till eder hemställa: Hade det icke varit skäl att taga steget fullt ut och för ett ändamål, som är så ovisst — och det var redan ovisst, »då afsättning gjordes första gången! — icke afsätta någonting? Är det då skäl att fortfarande hålla på med denna afsättning, och finnes det bättre grund för att dessa 800,000 kronor skola utbetalas i stället för det förra beloppet?

Man bör komma ihåg, att nu efter 10 år har de svenska arbetarnas ställning blifvit en helt annan, och det är ögonskenligt, att deras ekonomiska kraft nu är ofantligt mycket större än förr, och under tider, då alla tillgångar måste tagas i anspråk för att fylla blott en del af försvarets kraf, torde pengarna icke böra plottas bort på sådant, som nu icke är det minsta nödvändigt.

Med afseende på försvaret kan jag äfven tillvita regeringen brist på mod att fullständigt framlägga ställningen, sådan den tyckes vara. Hafva vi den ringaste utsikt att på *det* sätt, hvarpå regeringen hittills gått till väga någonsin blifva färdiga med vårt försvar? Det tyckes, som om det oupphörligen endast lappas och lappas, men aldrig blir något fullständigt.

För att endast framhålla ett *enda* exempel, så har det på det lifligaste öfverraskat mig att erfara, att uti närvarande stund icke finnes mera än knappt en fjärdedel af den ammunition, som krigsministern anser erforderlig vid ett krigsutbrott, d. v. s. 50 miljoner patroner af beräknade 200 miljoner. Huru skall detta behof då fyllas?

Ja, jag har baxnat, när jag läst, att från och med nästa år

skulle det dröja $7\frac{1}{2}$ år, innan detta nödiga kvantum skulle blifva färdigt. Jag vill fråga: Huru hafva de andra ledamöterna i konseljen, som dock hafva skyldighet att äfven härvidlag bilda sig en egen mening, kunna anse sig stå till svars med ett sådant sakernas läge? Jag kan icke inse annat, än att det är i dubbel bemärkelse oförsvärigt att komma med en proposition om att Sverige först om $8\frac{1}{2}$ år skall hafva den ammunition för gevär, som redan nu behöfves. Och då, mina herrar, är däruti icke inräknadt det behof för kulsprutor, som finnes, ty äfven sådana skola väl en gång komma att införas i Sverige såväl som i andra länder.

När man går vidare och ser uti uppgifterna och hör hvad som säges, så blir man verkligen beklämd, om man är en verklig fosterlandsvän.

Hur mycket gevär finns det af gällande typ? Knappast 164,000 stycken. Dessa räcka icke till fältarmén med reserven, ännu mindre till landstormen och icke till reserv i allmänhet.

Huru förhåller det sig med det öfriga allmänna tillståndet inom armén? Finnes det fullt upp med volontärer? Nej, efter hvad jag hört från flera håll, är det snart sagdt omöjligt att anskaffa tillräckligt antal af dem. Detta missförhållande måste rättas, och det snart. Det är emellertid icke min sak. Jag är icke militär. Jag vill emellertid framställa en liflig bön till dem det vederbör att icke taga på sitt ansvar att ställa fosterlandet så utan försvar, som det här verkligen ägt rum.

Med flottan förhåller det sig snart sagdt på samma sätt. Sjöministern har denna gång vågat komma fram med förslag till ett torpedbatteris inrättande vid Karlskrona — och jag är honom tack skyldig därför — men jag väntade, att det i år skulle komma ett betydligt större anslagskraf på torpedbåtar. Det har nämligen visat sig, att dessa båtar med sin jämförelsevis ringa kostnad äro i många fall mera effektiva, och att de tyckas åtminstone för oss vara de mest passande, i synnerhet när man beräknar, att ett pansarfartyg kostar ända till öfver 7 miljoner kronor här i Sverige — jag vill icke tala om de summor, som offras utomlands därpå.

Men är det i andra afseenden väl ställdt med vårt försvar? Jag vill icke tala om alla misstag och felaktiga beräkningar, som ägt rum, utan endast särskildt frambälla fästningen Boden, som skall draga mycket mer än dubbelt den kostnad, som först beräknades. Jag vill icke säga, att jag saknar kändedom om förhållandena i det afseendet, att både där och i andra fall tyckes det nästan vara regel att taga till för litet för att få anslaget att gå igenom. Det är till och med på ett ställe i den kungl. propositionen nästan erkänt. Det är på det ställe, där det talas om, att man skulle komma fram med vissa anslagskraf före andra, då de andra sedermera skulle vara lättare att få igenom. Jag tror, att det förhåller sig på samma sätt med detta. I andra stora frågor har icke alls beräknats, så att till exempel i fråga om det nödvändiga behöfvet af replipunkter för både armén och flottan uppe i Norrland finnes icke en antydning därom.

Det är gifvet, att alla dessa stora kraf fordra mycket penningar. Att vi hafva behof af långt större inkomster än hvad vi nu hafva,

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

det är sannt, om allting skall utgå af *uttaxerade* medel. Då är jag i likhet med den siste talaren lifligt öfvertygad om att det kommer kanske att fördärfva vår industri, såsom vi sett det ske hos vårt brödrafolk. Men krafven äro likvisst oafvisliga. Vi hafva äfven den så kallade inlandsbanan att tänka på. Det är ju förnämligast i för-svarshänseende, som denna bana är viktig. Läger man nu på detta vis till det ena tiomiljontalet efter det andra för saker, som äro *absolut nödvändiga*, så se vi, att man icke är ställd i mer än ett val, nämligen att antingen, fastän man icke *vill* nedtynga industrien och andra näringars skatteförmåga, dock nedtynga deras existens-villkor, eller ock att låna medel för att tillgodose försvaret. Något annat sätt att gå till väga finnes icke. När jag kommer fram med detta låneförslag, vet jag väl, att det icke är populärt. Att det icke är populärt i Andra Kammaren, behöfver jag icke säga, men jag hoppas, att här åtminstone en annan åsikt skall blifva gällande. Hur förhåller det sig med skatteförmågan under nuvarande tider mot förut, då det var ett axiom, att man endast för vissa ändamål borde låna? Jo, helt enkelt så, att svenska folkets skatteförmåga har på de sista decennierna under det nu tilländagångna seklet tredubblats. Detta betyder något. Det vill säga att svenska folkets upptaxerade inkomster hafva mer än tredubblats, eller rättare sagdt, hafva ungefär tredubblats, men värdet af fabrikernas produktion har mer än fyr-dubblats. Detta enligt uppgifter, som så till sägandes borde vara officiella, de ha stått uti Tidskrift för Landsting. Under sådana för-hållanden torde det för mig enda logiska vara att till Kungl. Maj:t rikta en varm bön, att Kungl. Maj:t måtte slå in på den vägen, som är den enda, som kan leda till fosterlandets säkerhet och framtida väl.

Herr Wester: Herr greve och talman, mina herrar! Det ligger i samhällsutvecklingens natur, att nya kraf alltjämt framträda. An-nars skulle staten icke kunna fylla sin uppgift och sitt ändamål att befrämja utveckling och framåtskridande. Men om det är en sanning att staten alltjämt behöfver ökade medel, så är det ock en sanning, att dessa kraf måste afpassas efter de skattskyldiges förmåga att bära dem. Detta torde särskildt förtjäna att beaktas nu, då vi stå inför ett så svårt missväxtår som 1904 och som orsakat, att många skatt-skyldige i vissa delar af landet haft stora bekymmer för att åstad-komma medel till fullgörande af sin skatteplikt. Jag kan då icke annat än, liksom den ärade talaren på älfborgsbänken, förvåna mig öfver att kungl. järnvägsstyrelsen icke kunnat tillmötesgå landtmän-nen i de nödlidande delarna af vårt land och bevilja dem fraktned-sättning å foder. Man ser ju, huru vid utställningar de stora indu-striella verken, som äga en viss makt, få nedsatta järnvägsfrakter, äfvensom vid malmtransporter, men åt nödlidande landsändar kan man icke bevilja någon hjälp.

Det är visserligen med en viss glädje, som man studerar finans-planen, sådan som den föreligger i den kungl. propositionen, men jag, liksom den förste ärade talaren tror, att man icke får sätta allt för stor lit till dessa beräkningar. Det må nu vara en lycklig omstän-dighet, att statens utgifter kunna ökas med 9 1/2 miljoner, utan att

samtidigt de skattskyldige påläggas nya skatter eller de gamla skatterna ökas, men då man räknar så, att inkomsterna likaväl skola ökas med detta belopp, tror jag, att man räknar med behållningar från föregående år, och att det vid ett efterföljande tillfälle skall blifva ytterst svårt att få statsregleringen att gå ihop. Jag vill särskildt påpeka, att man här i kammaren uttalat sig för en reglering och en omarbetning af inkomstskatteförordningen, och man hade väl stora förhoppningar att få se något därom i den kungl. propositionen. Det hade förvisso varit ett mycket lämpligt tillfälle.

Innan jag emellertid, herr talman, går vidare att yttra mig om den kungl. propositionen, ber jag, såsom ett apropå, att med några ord få redogöra för huru statsregleringen utvecklats sedan representationsförändringen. År 1867 upptog statsbudgeten ett belopp af i rundt tal 45 miljoner. År 1880 hade den stigit till 75 miljoner och 1895 uppnåddes 100 miljoner. Vid skelskiftet år 1900 var budgeten uppe i 150 miljoner och i år nära 187 miljoner. Kammaren finner sålunda, att under dessa 38 år har budgeten mer än fyrdubblats och under det sista årtiondet nära fördubblats. En så storartad utveckling, hvartill under föregående tider icke finnes något motstycke, är i sanning ett glädjande tidens tecken, så vida landets skatteförmåga lika hastigt växt till i styrka och bärkraft; och jag tror, att så är förhållandet. Jag tror, att vi lika lätt bära skatterna nu som år 1867, fastän de under dessa år fyrdubblats.

Ställer man en jämförelse mellan de olika hufvudtitlarna, är det egentligen endast en hufvudtitel, som icke förändrats, och det är den första. Den bibehålles i år vid samma belopp som 1867, men då man under statsrevisionen förra året besökte Drottningholms slott, kom man under fund med att, om också första hufvudtiteln bibehållit sig oförändrad, hade dock det kungl. historiska slottet i mycket förändrats.

Det är naturligt, att den största ökningen har skett på sjätte hufvudtiteln. Där var det ordinarie anslaget år 1867 3,900,000 kronor, och nu är det uppe i öfver 36 miljoner. Läger man därtill anslaget till järnvägsmateriel, kommer man upp till öfver 40 miljoner, det vill säga: anslaget på denna hufvudtitel har mer än tiodubblats. Det, som förvisso kan väcka förvåning på denna hufvudtitel, är järnvägsstyrelsens hemställning om ytterligare inköp af ett stort antal lokomotiv. Riksdagen beslöt förra året att anslå 425,000 kronor för försök med elektrisk drifkraft mellan Stockholm och Värtan. Nu har detta utvecklats sig så, att man anser sig kunna börja med dessa försök under våren, i april månad kanske. Kraftstationen vid Tomtebodö är i det närmaste färdig, och man väntar hem ett elektriskt lokomotiv från Amerika och ett från Tyskland samt ett par motorvagnar dessutom. Man kan alltså anse, att inom ett par månader försök med elektrisk drift kan vara anordnad på denna del af statens järnvägar. När den kungl. propositionen förledet är framlades, yttrade herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att det vore en nödvändighet att minska behovet af utländskt bränsle för statens järnvägar, och att detta kunde ske genom införandet af elektrisk drifkraft, hvilket borde ske så snart som möjligt. Järnvägsstyrelsen hade

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

förut sagt, att man måste öfvergå från ångdrift till elektrisk drift och att detta vore en fråga som icke finge uppskjutas eller underlåtas. Då kan det väl förefalla egendomligt, att man köper in nya stenkols-hårdar, som oupphörligen skola öka i stället för minska åtgången af bränsle. När man ser, huru den elektriska kraften användes på alla områden, huru man drifver järnvägstrafiken med elektrisk kraft utomlands på många håll, så är det väl att hoppas, att den snart skall komma till användning äfven i vårt land. Då blifva många af dessa lokomotiv alldeles öfverflödiga och de kunna icke förändras till elektriska maskiner. Man kan ju säga, att de gamla förslitas och böra ersättas med nya, men den, som besett Örebro centralverkstad och huru lokomotiven där ställas i nästan bättre skick än hvad de vore som nya, den kan godt säga, att man kan reda sig med det antal lokomotiv, som staten redan har, eller åtminstone att ökningen icke behöfver ske så hastigt. Vi hafva nu öfver 700 lokomotiv, och de senare åren hafva anskaffats ytterligare 20 à 30 om året. Jag anser, att en minskning på det området vore nödvändig och möjligen skulle påskynda, att elektrisk kraft komme till hastigare användning vid statens järnvägar.

Friherre Klingspor: Herr grefve och talman! Jag anhåller för min del att få lifligt instämman uti hvad representanten för Älfsborgs län uttalade om nödvändigheten af att landets utveckling i fråga om näringslifvet befordras så kraftigt, som göras kan, och att den största uppmärksamhet ägnas åt hvad som kan i detta fall befordra densamma. I andra länder se vi ju, att handelns utveckling är nästan det viktigaste, som förekommer. Kolonialpolitik, utrikespolitik, krig, allt sammanhänger med utvecklingen af handel och industri för att astadkomma, att moderlandet må få sin ekonomi förbättrad och handelsomsättning utvidgad. Detta är ju som en exponent för hvad näringslifvet betyder för ett land, och huru statsmän verkligen anse, att insatser måste göras för utvecklingen på detta område. Beklagligtvis tror jag, att, om vi skäda tillbaka på utvecklingen i vårt land, man har svårt att finna, att denna blick gjort sig gällande under de perioder, som vi närmast kunna öfverse. Hålla vi oss till förhållandevis mindre saker i jämförelse med det stora hela, vill jag fråga, hvilken blick ligger bakom de många miljoner, som offrats för anläggningen af Luleå—Ofotenbanan? Visade det sig, att det var någon affärsblick i det långsamma och, jag kan säga, administrativt fulländade, byråkratmässiga sätt, hvarpå Trollhätte kanals inlösen skedde? Hade det funnits någon affärsblick i detta, hade landet varit besparadt ett par miljoner kronor på den saken. I sammanhang härmed uttrycker jag den förhoppningen, att denna inlösen af Trollhätte kanal icke måtte anses som ett mål, utan som ett medel. I annat fall hafva vi naturligen fått för ringa valuta för denna inlösen. På samma sätt förhåller det sig med det sena framläggandet af förslaget om inlösen af Borås—Göteborgs-järnvägen och den ringa energi, hvarmed den saken pådrefs. Där hade det ock funnits en affär, värd miljoner, som emellertid slumpades bort. Det var visserligen Riksdagens egen sak,

men förslaget kom fram så i sista stunden, att något annat resultat svårigen kunde väntas.

Man kan ju också fråga: uppmuntras verkligen den egna industrien för statens egna behof? Man får ju erkänna, att under de senare perioderna har regeringen varit så absorberad på andra håll, att den icke kunnat så koncentrera sin uppmärksamhet på landets inre utveckling, som varit önskligt och nödigt. Vi skola dock hoppas, att i den kommande tiden denna mara icke måtte trycka regeringens initiativkraft och arbetsmöjlighet i samma omfattning.

Det är dock en sak, som nästan lika mycket som denna ekonomiska utveckling har betydelse för landet. Om vi gå tillbaka till gamla tider i historien, så läsa vi om hur Magnus Ladulås satte *lås för bondens lada* och hur Birger Jarl förordnade om *hemfrid*. Det är åtskilliga hundra år tillbaka, men jag skulle vilja fråga: Sitter *nu* låset kvar för bondens lada? Är Birger Jarls påbjudna hemfrid fullt tryggad? När vi se tillbaka på den sista tidens händelser, tror jag, att man icke kan säga, att hemfriden är fullt skyddad. Om vi se på de stora rörelserna bland arbetarne, som uttrycka sig på ett despotiskt och våldsamt sätt mot sina gelikar för att tvinga dem in i rörelsen, så finna vi, att hemfriden icke är skyddad; och vi kunna säga, att det är ytterst tveivelaktigt, om det lås, som Magnus Ladulås satte för bondens lada, ännu sitter kvar. Det sägs, att de administrativa myndigheterna hafva tillräcklig makt för att skydda hemfriden. Ur lagstiftningssynpunkt är det måhända så, men erfarenheten visar, att dessa medel icke hafva användts och att någon kraft icke utvecklats för att folk, som *vill* arbeta, må känna sig tryggt under det hägn, som kommit det till del under många århundraden. Den ofrid, som hvilat öfver individen, hvilat också öfver näringslivet, och om icke kraftiga åtgärder vidtagas från regeringens sida för att icke tillåta öfvergrepp, vågar jag påstå, att näringslivet hotas lika mycket däraf som genom att icke direkt stödjas i sin utveckling.

Under det arbete, som på regeringens initiativ är taget på att utvidga rösträtten till Riksdagen, ligger ju tanken på att helt och hållet förändra Andra Kammarens sammansättning. Konsekvensen torde bli, att därifrån bortflyttas de jordbrukande elementen eller representanterna för jordbruket, som hittills varit stödet för konstitutionen och som gjort, att under den konstitution, vi haft, arbetet varit lugnt och jämnt. Jag tror, att det i detta fall skulle vara önskligt, att regeringen ville tänka, att det är en tvungen sak, att garantier införas, så att icke för många rubbningar komma att blifva följden. För min del är jag öfvertygad, att ju mera heterogena kamrarna komma att blifva sinsemellan, dess nödvändigare är det, att makten stärkes hos regeringen och dess utöfvare. Det är ganska farligt för ett land, om dess jämna utveckling störes genom slitningar i Riksdagen och genom voteringar. Det är allvarsamma frågor, som ligga före, och jag tror, att det vore bättre att tänka sig, att en reform verkligen är till landets gagn än att anse höjden af politisk taktik vara att söka slingra fram en förändring, som möjligen kan genomtrufas. Där regeringens stöd finnes för en försiktighetsåtgärd, finnes en helt annan pondus, än när den skall framhållas genom en-

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

skildes initiativ. Jag har ju förut yttrat mig i den frågan och uttalat min oro för hvad som komma skall. Det lämpar sig icke nu att vidare utlägga detta. Jag har dock med talet om landets ekonomiska ställning velat sammanställa det jag nu sist yttrat, ty min tro är, att landets ekonomiska ställning och utveckling komma att rubbas, om förhållandena komma att för mycket förändras i den riktning, jag antydt.

Uppmärksamheten har så mycket koncentrerats under de senare perioderna på den så kallade humanistiska utvecklingen, och det får man ju erkänna, att däri kan ligga mycket godt. Men landets väl hänger i allt fall på att det ekonomiska väståndet bevaras. Jag vill därför också framföra en varning. Utifrån drifver man så våldsamt på en ökning af kostnaderna för undervisningen. Men det är ganska tveivelaktigt, om det är nyttigt för samhället att drifva på detta. De äro mycket populära dessa kostnader för närvarande, och det är mycket impopulärt att uttala en varning häremot. Men jag anser det ändock vara min skyldighet. Ty skall man ge på ena hållet, måste man taga ifrån det andra.

Herr Stephens: Herr grefve och talman, mina herrar! Då jag för omkring 18 år sedan först hade äran att blifva medlem af denna kammare, slutade budgeten på omkring 80 miljoner kronor årligen. Nu under dessa 18 år hafva vi kommit upp till öfver 180 miljoner kronor. Samtidigt har befolkningen här i landet ökat sig endast jämförelsevis obetydligt. Industrien har visserligen gått fram med stora steg, men vårt jordbruk tror jag däremot har stått stilla eller jämförelsevis gått fram mycket litet. Under dessa omständigheter är det naturligt, att man tänker på, huru denna stora skattebörd framdeles utan att alltför mycket trycka folket skall kunna utgöras. Här hafva allaredan flera talare yttrat sig därom. Vi hafva underkastat oss denna stora börda hufvudsakligen med tanke på att vi därigenom skola kunna bevara vår själfständighet såsom nation. För att kunna ernå detta för hvarje land så viktiga mål, hafva vi villigt bifallit så godt som allt, som har kommit i fråga för att skaffa oss ett effektivt försvar. Och jag tror, att den allmänna åsikten inom den stora allmänheten är, att vårt försvar nu står på en ganska hög punkt. Då jag nu är af en annan åsikt särskildt med hänsyn till en del af försvaret, nämligen sjöförsvaret, så har jag begärt ordet för att litet framhålla, huru härmed förhåller sig.

När det är fråga om en armé, så veta vi ju litet hvar, att den består af infanteri, kavalleri, artilleri, fortifikationsstrupper och träng. Och då det är fråga om en flotta, får man väl antaga, att en något så när motsvarande organisation är nödvändig. Så är förhållandet inom alla de större marinerna. Men huru är det nu ställt inom vår flotta? Vi hafva visserligen skaffat oss en del så kallade första klassens pansarbåtar, men vi äro nästan helt och hållet i saknad af en del fartygstyper, som äro nödvändiga, för att dessa pansarbåtar skola kunna göra effektiv tjänst. Sålunda hafva vi, tror jag, en pansarkryssare och en jagare, då vi borde hafva en hel mängd af hvart af dessa fartyg. Vidare hafva vi icke tillräckligt med öfning

för flottans manskap, och man klagar öfver att det blir för dyrt. Man kan icke uppoffra all den ammunition, som är nödvändig, för att manskapet skall vinna erforderlig skjutskicklighet. Dessutom kan man icke under hela den tid, som är behöflig, hålla de stora fartygen i sjön, utan manskapet får till större delen öfvas på land. Alla dessa förhållanden äro sådana, att oakadt man gjort stora uppoffringar och väntat, att, när faran komme, man skall hafva något att lita på, måste man se sakerna mycket mörkt, då man känner inom sig själf, att, om något allvarsamt skulle komma på, så saknas i många hänseenden det viktigaste, för att flottan skall vara i den beredskap, att den kan med utsikt till framgång möta ett fientligt angrepp. Jag behöfver blott såsom exempel nämna, att vid inloppet till Karlskrona lära finnas 3, säger 3, 57-millimeters kanoner, hvilkas hufvudsakliga uppgift torde vara att hindra en fientlig division torpedbåtar eller jagare från att komma in i hamnen och förstöra våra fartyg. Den uppgiften torde dock blifva för svår. Jag tror, att flottans bemanning skall känna sig ganska nedtryckt under känslan af att de försvarsmedel och den materiel, som ställts till dess förfogande, äro så underlägsna, att chancerna, för att flottan skall kunna försvara landet, äro ringa äfven med den plikttrognaste bemanning. Om man läser igenom femte hufvudtiteln, så finner man i det närmaste punkt för punkt, huru marinförvaltningen begär så och så mycket för ammunition, fartyg och hvarjehanda; och vidare finner man, att departementschefen prutar ned hvad som begärts, oakadt marinförvaltningen förklarar, att hvad den föreslaget är det minsta möjliga. Sålunda har endast i fråga om en afdelning artilleri och torpedmateriel för stridsfartygen departementschefen prutat ned hvad marinförvaltningen föreslaget till 23 procent af det begärda beloppet, alltså till mindre än en fjärdedel. Allt detta, mina herrar, kommer sig antagligen däraf, att man icke vågar föreslå representationen att bevilja ytterligare medel, då man vet, att folket genom de tunga skatter, som redan lagts på dess skuldror, icke tål och icke kan bära mer. Då frågar jag: Är det skäl att fortgå på denna väg? Är det rätt att pålägga dryga skatter för att skaffa ett försvar, som tydligtvis, när det skall användas, icke kan fylla sitt mål, allt därför att man icke har tillräckliga medel? Mitt svar kan endast blifva nej. Och man bör heller icke lägga bördan af allt, som fordras för en ny effektiv försvarsorganisation, på en enda generation. Det är icke rätt att beskatta folket, som man nu gör, för att anskaffa föremål, som skola bestå i långliga tider till nytta äfven för kommande generationer. Vi böra således öfvergå till ett annat system — om det också, såsom en föregående talare sade, icke är opportunt eller modernt här i kammaren — och således upphöra med att endast på skatteväg uttaga behöfliga medel för försvaret samt öfvergå till det enda rätta systemet, som nästan alla andra länder måst anlita, nämligen lånesystemet. Vi måste låna upp en större summa för att i främsta rummet få vår flotta i bättre skick. Genom amortering och förräntning blir icke bördan så stor, då den sträcket ut öfver en längre tid. Och de framtida generationerna, som i någon mån få deltaga i densamma, få kanske den största nyttan däraf.

*Statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

Jag vill icke, att mina ord skola uppfattas såsom ett klander mot regeringen. Regeringen kan icke utträta allt hvad som behöfves utan medel, och regeringen kan icke begära medel, där den vet intet finnes att få. Utan jag har begärt ordet för att få framhålla, att vi icke kunna i längden undvika att låna upp pengar för att sätta vårt försvar i ett fullgodt skick, så att *det verkliga är betryggande* snarast möjligt, och jag vill, att nationen skall veta, att vår flotta i närvarande stund är långt ifrån att hafva nått detta mål, ty den saknar i många riktningar det nödvändigaste, för att den med framgång skall kunna utföra sitt värf, och profvet på hvad den duger till kan inträffa snarare än man tror.

Grefve Hamilton: Jag hade knappast väntat, då jag begärde ordet hos talmannen, att det i Första Kammaren skulle råda en sådan enighet i ett afseende, nämligen däri, att man anser budgeten eller statsverkspropositionen vara tämligen mager, då det gäller frågor, som röra understöd åt näringarna. Jag delar visserligen icke min kamrats på skaraborgsbänken uppfattning med afseende på den humanistiska utvecklingen och undervisningen i vårt land, emedan jag anser, att just dessa saker böra gå jämsides med näringarnas utveckling. Men hans uppfattning, att statsverkspropositionen borde mera ha uppburit näringarna, delar jag.

För öfrigt är statsverkspropositionen sina föregångare tämligen lik äfven med afseende därpå, att utgifterna äro beräknade med en ökning af bort emot tio miljoner. Och man behöfver icke ha vidare stark siarblick för att förutse, det stegring i utgifterna allt framgent kommer att äga rum. Under sådana förhållanden bör klokt förutseende mana oss att se till, huru vi i framtiden skola kunna betäcka utgifterna.

Jag förmodar, att herr finansministern tänker på nya skatter, och vi hafva ju hört, att åtskilliga talare föreställt sig en annan utväg, nämligen att upplåna medel. En af de varmaste anhängarne af statslånet säger, att lånevägen är opopulär i vårt land. Och jag håller svenska folket räkning för, att det i närvarande stund anser en sådan väg opopulär, ty det skulle icke visa känsla af fosterlandskärlek att icke vilja bära bördorna själf, utan taga fördelen och lämna bördorna åt framtiden.

Det har en gång förut varit på tal att låna för vårt försvar. Jag hemställer till de herrar, som varit med därom: hvar skulle vi stå i dag, om vi utom våra nuvarande skatter äfven hade att betala föregående lån, som kanhända upptagits för ett redan nu gammalmodigt försvar? Ty försvaret blir fortare gammalmodigt, än ett lån hinner inbetalas. Jag föreställer mig, att det finnes en rätt väg, då vi öfvertänka, huru vi i framtiden skola bära skattebördorna, och det är att utveckla våra skatteobjekt och, om möjligt, skapa nya sådana. Vi böra, mer än vi nu göra, bidra till att med statsmedel utveckla vårt landtbruk, att i våra torvmosser draga fram de slumrande miljonerna, att skogsodla våra kalmarker och understödja vår industri genom att bereda den lättnad att använda våra vattenfall

såsom drifkraft samt, icke minst, genom att söka underlätta för industrien exporten af dess varor.

I den vägen stå vi säkerligen mycket långt tillbaka, då vi se på vårt lilla grannland Danmark. Hvad har man icke gjort där! Man utsänder en beskickning enkom för att inleda förbindelser med Siam, och man söker äfven grunda transatlantiska förbindelser. Men ha vi gjort något för underlättande af vår export genom nedsättande af järnvägsfrakter? Hvad ha vi gjort för att inleda förbindelser med aflägsna land?

Såsom svar på sådana spörsmål väntar jag en fråga, om jag icke vet, att det finns många fonder i vårt land, såsom rederinärings- och manufakturförslagslånefonden. Kanhända jag också får till svar: har ni icke reda på de anslag, som utgå för att stödja det mindre jordbruket? Har ni icke reda på, att de icke fullt användas? Jo, mina herrar, detta är mig icke obekant. Men jag vet också, att en hel del af dessa anslag äro omgärdade af stränga bestämmelser och villkor, så att de icke kunna göra det gagn, som de borde medföra.

Man kan också framhålla för mig: har ni icke funnit, att det begäres ökad anslag för mosskulturens befrämjande, att man begär 15,000 kronor för undervisning åt småbrukare och anslag för experimentalfält under landtbruksakademiens förvaltning och så vidare? Jo, men jag hemställer till de herrar, som anse allt vara väl beställt därmed, att göra ett sammandrag af alla dessa anslag. Man skall då finna, att de utgöra ett minimum i jämförelse med hela vår budget.

Det har framhållits, att vår ekonomiska ställning är stark. Jag tror det var den förste talaren, som yttrade detta. Jag skall med honom instämma i att den är stark, om man därmed menar, att *statens* ställning är stark. Men *statens* ekonomiska ställning är stundom stark, på samma gång som landets ställning är svag. Detta inträffar, då inkomsterna hufvudsakligen härleda sig ifrån tullar, och importen sålunda är stor. Men om den talaren vill sätta sig litet mera in i förhållandena, skall han finna, att vår export i så många år, kanhända de flesta, varit så underlägsen vår import, att vi måste exportera våra skuldsedlar för att betäcka skillnaden, och så länge vi exportera våra skuldsedlar är icke allt väl beställt.

Jag har, mina herrar, velat framhålla dessa synpunkter, ehuru jag väl vet, att mina ord icke vinna någon genklang, men måhända dock den dag kan randas, då Riksdagen anser, att näringarna böra understödjas på kraftigare sätt än nu sker, för att kunna bära de skattebördor, som framtiden säkerligen kommer att lägga på dem.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Herr greve och talman! Mina herrar! Jag vill endast be att få upplysa den siste ärade talaren därom, att jag aldrig med hvad jag sagt sökt framhålla såsom min åsikt, att den ekonomiska ställningen är stark. Jag nämnde, att såsom budgeten är uppställd, synes den antyda en stark ställning. Men i själfva verket är det icke så. Och allt hvad jag sade gick ut på att visa faran för att vi skola råka ut för en statsbrist.

Jag ser visst icke den ekonomiska ställningen så ljus, som den siste talaren ville lägga i mina ord.

Statsverks-
proposi-
tionen.
(Forts.)

Friherre Klingspor: Herr grefve och talman! Mina herrar! Jag anser mig skyldig att något förtydliga sista delen af mitt yttrande, sedan jag funnit, att grefve Hamilton i någon mån missuppfattat innebörden af detsamma, och detta var nog mitt eget fel.

Grefve Hamilton sade, att undervisningen och folkets upplysning skola gå i samband med den ekonomiska utvecklingen. Däri instämmer jag. Men hvad jag afsåg att framhålla var, att man under senare tider sett, huru våldsamma försök göras att välta på staten de utgifter särskildt för folkskolan, som äro delade mellan stat och kommun.

Men icke nog med detta. Hvad innebär det socialistiska programmet? Det innebär synnerligen stora utgifter för statens kassa, och detta jämte den svårighet, som man redan har att täcka utgifterna, ledde mig till att försöka kasta fram ett litet ord om att det icke vore skäl att vara för släpphänt mot sådant. Man behöfver endast se på de framställningar, som vi hafva sett blifva gjorda i Norge och äfven på andra håll och som äfven blifvit accepterade här och hvar i Sverige.

Detta var innebörden af den lilla antydan jag gjorde.

Efter härmed slutad öfverläggning hänvisades den kungl. propositionen till statsutskottet; och skulle till utskottet jämväl öfverlämnas de i anledning af samma proposition inom kammaren nu afgifna yttrandena.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts nedan-nämnda under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om ändring i vissa strafflagens bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende samt till lag om ändrad lydelse af 58 och 122 §§ i strafflagen för krigsmakten;

2:o) med förslag till lag om tillägg till 9 § i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863;

3:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 3 § i lagen angående jordfästning den 25 maj 1894;

4:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 25 kap. 20 § strafflagen;

5:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 65 § utsökningslagen samt till lag om ändrad lydelse af 30 § konkurslagen;

6:o) med förslag till lag rörande afgäld från afsöndrad lägenhet;

7:o) med förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar äfvensom stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt;

8:o) med förslag till lag om oäkta barns arfsrätt efter moder och modernefränder; och

9:o) med förslag till lag om utförande och nyttjande af elektrisk anläggning för telegrafering eller telefoning utan tråd.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nedannämnda, under dagen aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående försäljning af kronans andel i det till roten n:o 80 Skytt vid Västerbottens regemente hörande soldattorpet, och

2:o) angående åtskilliga trumpetares vid Skånska husarregementet pensionsrätt.

Efter föredragning af justitieombudsmannens vid innevarande riksdag afgifna ämbetsberättelse, hänvisades framställningen om dyrtidstillägg åt tjänstemännen i justitieombudsmansexpeditionen till statsutskottet samt berättelsen i öfrigt till lagutskottet.

Afgåfvos och bordlades följande motioner:

n:o 1, af herr *Tamm, Hugo*, angående försäljning af Ladugårdsgärdet och om anslag till inköp af ett nytt exercisfält; samt

n:o 2, af herr *Cederberg*, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag om anslag till fortsättande af fullständiga undersökningar rörande den s. k. inlandsbanan.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herrar *Sörensson* och *Paulson* under 14 dagar, räknadt för den förre från och med innevarande dag och för den senare från och med morgondagen, herr *von Baumgarten* under 11 dagar från och med den 25 i denna månad, herr *Friman* från och med den 26 innevarande januari till och med den 8 nästkommande februari, herr *Ericsson* under tiden från och med den 1 till och med den 11 nästkommande februari samt friherre *Lagerbring* och herr *Hasselrot* under 3 veckor, räknadt för den förre från och med den 25 och för den senare från och med den 28 innevarande januari.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,04 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.
